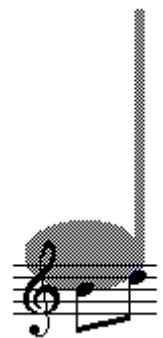

muziekschool

centrum voor de
kunsten eindhoven

ALGEMENE MUZIEKLEER VOOR HET B-EXAMEN

INHOUDSOPGAVE

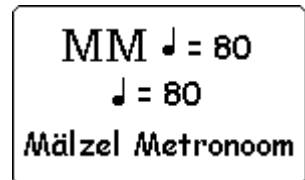
TEMPO AANDUIDINGEN.....	3
INTERVALLEN	4
MAATSOORTEN EN RITME – TRIOLEN	5
MAATSOORTEN EN RITME - SYNCOPEN.....	6
MAATSOORTEN EN RITME - HET SWINGRITME	7
MAJEUR EN MINEUR.....	8
DE MINEUR-TOONLADDER VAN A	9
PARALLELEN.....	10
DE VORMEN VAN DE MINEUR-TOONLADDER	11
DE KENMERKEN VAN DE TOONLADDERS.....	12
DE INTERVALLEN VAN DE MAJEUR- EN MINEURTOONLADDER	13
DE CHROMATISCHE TOONLADDDER	14
TOONLADDERS OM UIT JE HOOFD TE LEREN	15
AFKORTINGEN	16
HET BEPALEN VAN DE TOONSOORT	17
OVERZICHT VREEMDE WOORDEN VOOR HET B-EXAMEN	18

TEMPO AANDUIDINGEN

Om aan te geven in welk tempo we een muziekstuk moeten spelen, kunnen we verschillende woorden gebruiken. In de klassieke muziek gebruiken we meestal de officiële Italiaanse woorden. In de lichte muziek en de popmuziek maken we vaak gebruik van de Engelse benamingen.

In het voorbeeldje hieronder zie je boven het muziekstukje de aanduiding: langzaam ♩ = 80. Dit betekent dat je het stuk in een tempo moet spelen van 80 kwartnoten per minuut.

Het juiste tempo kun je gemakkelijk vinden met de metronoom, een apparaatje wat rond 1800 is uitgevonden door Maelzel.

langzaam ♩ = 80

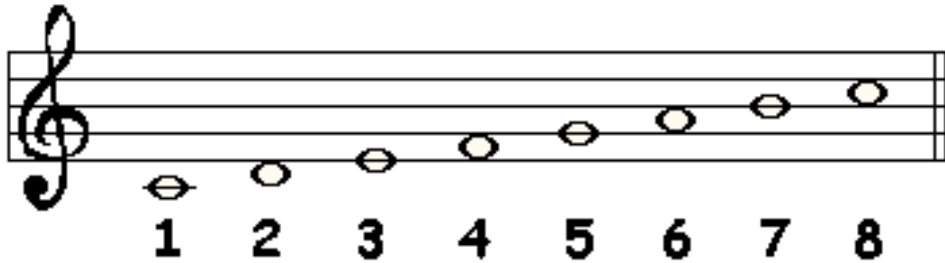
The image shows two staves of musical notation. The first staff starts with a treble clef and a 4/4 time signature. The tempo marking 'langzaam ♩ = 80' is written above the staff. The second staff continues the piece and includes the marking 'riten.' (ritardando) above the staff, followed by a fermata over a note, and then 'a tempo' above the staff.

In het schema hieronder zie je een overzicht van de hoofdtempo (tempi is meervoud van tempo)

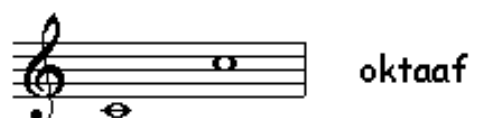
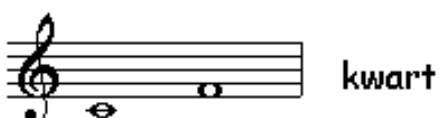
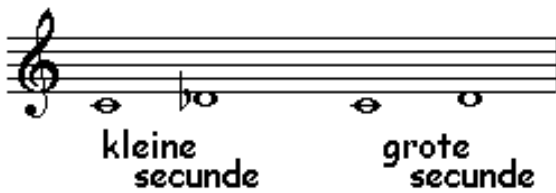
Leer de benamingen in het Engels en Italiaans uit je hoofd:

Nederlands:	Engels:	Italiaans:
Zeer Langzaam	Very Slow	Largo
Langzaam	Slow	Adagio
Matig	Moderately	Moderato
Snel	Fast	Allegro
Zeer Snel	Very Fast	Presto

INTERVALLEN

De afstanden tussen twee tonen noemen we intervallen.
 Op deze bladzijde zie je een de meest voorkomende intervallen, gezien vanuit de eerste
 toon van de toonladder van C. Let op de verschillen tussen groot en klein!

MAATSOORTEN EN RITME – TRIOLEN

**Een triool is een ritmische figuur
van drie noten in de tijd van twee**

Normaal verdelen we een kwartnoot in twee achtste noten of vier zestienden.
Maar we kunnen 1 tel ook verdelen in drie gelijke delen.
Wanneer we dat doen ontstaat een triool. Zo'n triool-noot krijgt dan het derde deel van een tel.

de achtsten-triool

Er gaan nu dus drie achtste noten in een hele tel, in plaats van twee achtsten.
Alleen is de duur van een triool-noot natuurlijk korter dan die van een gewone achtste noot.

de kwarten-triool

Hetzelfde kan voorkomen bij een kwartnoot.
Wanneer we in de tijd van een halve noot, dus in de tijd van twee tellen, drie kwartnoten zetten,
krijgen we een kwarten-triool. De drie kwartnoten duren dan even lang als de halve noot, twee tellen dus.

MAATSOORTEN EN RITME - SYNCOPEN

Soms komt het in een muziekstuk voor, dat er met behulp van een bepaald ritme, een verschuiving van de accenten plaatsvindt. Zo'n accentverschuiving noemen we een syncope. Een syncope ontstaat wanneer een beklemtoond maatdeel wordt verbonden met een niet-beklemtoond maatdeel, wat daarvoor komt.

Bij beide voorbeelden zie je boven de noten de normale accenten aangegeven. Er onder staan de accenten die zijn ontstaan als gevolg van de syncopen.

In voorbeeld 1 zorgt de overgebonden c er voor dat het accent van de 1e tel van maat 2, verschuift naar de 4e tel van maat 1.

Een maat verder gebeurt hetzelfde, maar daar wordt het accent verschoven naar de tweede helft van de 4e tel.

In voorbeeld 2 wordt door de overgebonden d het accent van de 1e tel verschoven naar de 3e tel van maat 1.

MAATSOORTEN EN RITME - HET SWINGRITME

In de lichte muziek, vooral in de jazz, komt vaak het swingritme voor, ook wel genoemd, swingfeeling of triolenfeeling. Bij het swingritme worden gelijke achtste noten allemaal lang-kort-lang-kort gespeeld. De notatie van dit ritme is nogal verschillend.

In het eerste voorbeeldje zie je een rij gelijke achtste noten. Normaalgesproken zou je die ook allemaal even lang moeten spelen, maar omdat er "swing" boven het stukje staat wordt er verwacht dat je de melodie in het swingritme speelt.

In het tweede voorbeeld staan de noten werkelijk lang-kort-lang-kort genoteerd, maar de notatie is niet helemaal precies zoals je het moet spelen. Deze notatie wordt soms gebruikt omdat het er overzichtelijk uitziet en je meteen kunt zien dat het hier gaat om ongelijke achtste noten.

In het derde voorbeeld tenslotte, zie je de notatie die precies weergeeft hoe je het ritme moet spelen. Er wordt hier gebruik gemaakt van triolen. In dit geval de achtsten-triool. Telkens krijgt de eerste noot de waarde van twee achtste noten en de tweede noot de waarde van één achtste. De naam triolenfeeling is nu ook gemakkelijk te verklaren. Hoewel de notatie geheel correct is, wordt hij niet zo vaak gebruikt. De haakjes met de drietjes daarboven maken het geheel een beetje druk en daarom onoverzichtelijk.

Het is belangrijk dat je begrijpt hoe het ritme in elkaar zit en dat je het gevoel ontwikkelt om het op de juiste manier te spelen.

MAJEUR EN MINEUR

Majeur is een ander woord voor groot en mineur is een ander woord voor klein.
 In de muziek hebben de woorden groot en klein te maken met de tertsen, het interval tussen de 1e en 3e toon van de toonladder.
 Dit interval maakt dat een majeur-toonladder geheel anders klinkt dan een mineur-toonladder.

The image contains two musical diagrams. The top diagram shows a major scale on a treble clef staff. The notes are C, D, E, F, G, A, B, C. A bracket underlines the first three notes (C, D, E) with the text 'grote tertsen: twee hele tonen'. To the right of the scale is a major triad (C-E-G) with the text 'majeur-akkoord of grote drieklank' above it. The bottom diagram shows a minor scale on a treble clef staff. The notes are C, D, E-flat, F, G, A, B, C. A bracket underlines the first three notes (C, D, E-flat) with the text 'kleine tertsen: een hele en een halve toon'. To the right of the scale is a minor triad (C-E-flat-G) with the text 'mineur-akkoord of kleine drieklank' above it.

In het voorbeeld zie je de majeur- en mineurtoonladder. Bij de eerste is de afstand van de 1e tot de 3e toon een grote tertsen. Bij de tweede is dit een kleine tertsen. Door het verschil van de grote en kleine tertsen klinken de toonladders heel verschillend.

In het voorbeeld zie je ook de akkoorden, die bij de toonladders horen. Een akkoord ontstaat door de 1e, 3e en 5e toon van de toonladder te nemen. Ook hier zijn de tertsen groot en klein. De akkoorden klinken dan ook heel verschillend.

Het majeur-akkoord bestaat uit de grondtoon, een grote tertsen en een kwint.
 Het mineur-akkoord bestaat uit de grondtoon, een kleine tertsen en een kwint.

DE MINEUR-TOONLADDER VAN A

Op deze bladzijde laten we zien hoe de mineurtoonladder wordt afgeleid van de majeuretoonladder. We schrijven eerst de majeuretoonladder op, zoals we die kennen. We gebruiken als voorbeeld de toonladder van C-majeur en we schrijven hem op over twee oktaven. We beginnen nu te spelen op de 6e toon (de A) en stoppen ook weer op de A.

De nieuwe toonladder, de toonladder van A-mineur loopt nu van A tot A en bestaat uit dezelfde tonen als de toonladder van C. Maar de volgorde is anders en daarom klinkt de nieuwe toonladder ook helemaal anders. Dit komt omdat de afstanden tussen 1e, 2e, 3e toon, enzovoort, geheel anders zijn dan bij de majeuretoonladder. Je kunt dit in het voorbeeld goed bekijken.

de toonladder van C majeur (C grote terts of C-groot)

de toonladder van A mineur (a kleine terts of a-klein)

Bij de toonladder van C, de majeuretoonladder is de afstand tussen 1e en 3e toon een grote terts. Daarom heet hij grote-terts-toonladder of majeure-toonladder (majeur=groot). Bij de toonladder van A-mineur is de afstand tussen de 1e en 3e toon een kleine terts. Daarom noemen we deze toonladder een kleine-terts-toonladder of mineur-toonladder (mineur=klein).

Omdat de beide toonladders eigenlijk uit dezelfde tonen bestaan, heten ze elkaars parallellen. A-mineur is de parallel van C-majeur. A-mineur ligt een kleine terts onder C-majeur!

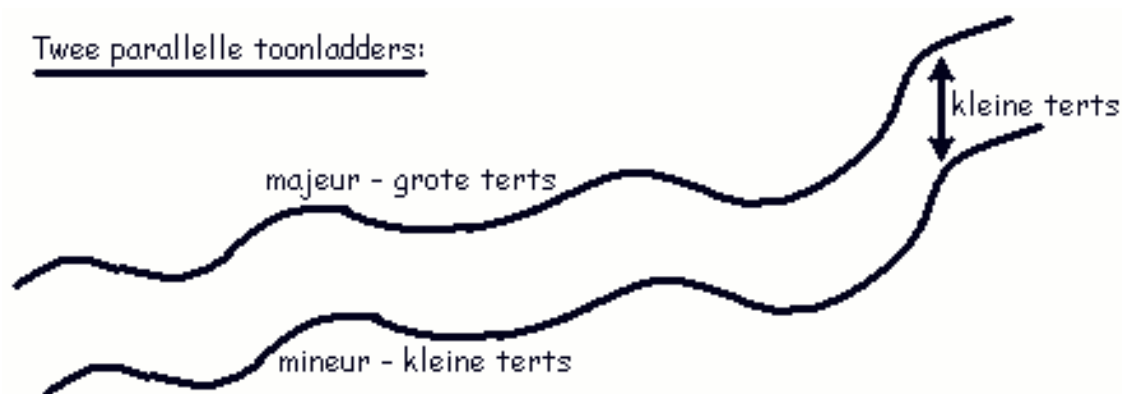
PARALLELEN

Twee toonladders worden elkaars parallel genoemd wanneer ze van elkaar zijn afgeleid en bestaan uit dezelfde tonen. Ze hebben dus ook hetzelfde aantal voortekens.

Wanneer we van de stamtonenreeks, dus van de toonladder van C-groot, de parallel zoeken, vinden we A-klein. Onthou in ieder geval deze twee toonladders: C en A!!

Onthou ook dat de majeuretoonladder, C-groot, altijd boven ligt en de mineurtoonladder, A-klein, onder. Het interval tussen C en A is een KLEINE TERTS.

Hoe heet de parallel van D-groot? Hiervoor moet je dus een kleine terts naar beneden en dat is B. De parallel van D-groot is dus B-klein.

Hoe heet de parallel van G-klein? Hiervoor moet je nu een kleine terts omhoog en dat is Bes. De parallel van G-klein heet dus Bes-groot.

Hoe heet de parallel van C-klein? Nu moet je een kleine terts omhoog en dat is Es. De parallel van C-klein is dus Es-groot.

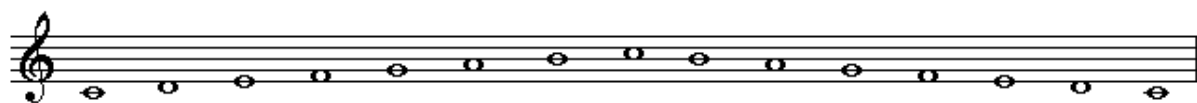
Gebruik voor het uitrekenen van een grote of kleine terts altijd het overzicht van de stamtonenreeks en leer uit je hoofd: grote terts is 2x een hele toon en: een kleine terts is een afstand van 1 hele + 1 halve toon. Je kunt dit overzicht ook gebruiken bij het uitzoeken en opschrijven van andere grote-terts toonladders.

DE VORMEN VAN DE MINEUR-TOONLADDER

Op deze bladzijde zie je de majeurtoonladder en de mineurtoonladder die daarvan is afgeleid.

De mineurtoonladder kan in meerdere vormen voorkomen.
Hieronder zie je de belangrijkste, namelijk oorspronkelijk, harmonisch en melodisch.

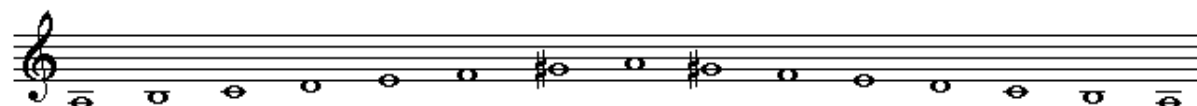
toonladder van C-majeur, ook wel genoemd C- groot of C-grote terts - geen toevallige verhogingen

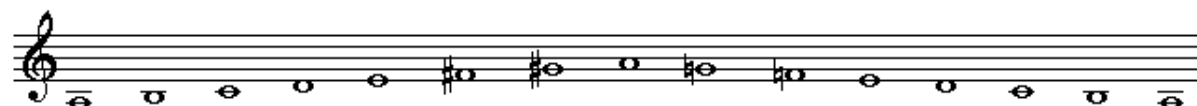
toonladder van a-mineur oorspronkelijk (aëolisch of zuiver mineur) - geen toevallige verhogingen

toonladder van a-mineur harmonisch - verhoging van de 7e toon

toonladder van a-mineur melodisch - verhoging van 6e en 7e toon, maar in dalende richting hersteld

DE KENMERKEN VAN DE TOONLADDERS

Op deze bladzijde zie je de majeurtoonladder en de mineurtoonladders die daarvan zijn afgeleid. Achter iedere toonladder zie je de speciale kenmerken, namelijk de tertsen, en de afstanden tussen de laatste tonen van de toonladder.

toonladder van C-majeur

1 2 3 4 5 6 7 8

TERTS

1 1 1/2

GROTE TERTS en 1 - 1 - 1/2

toonladder van a-mineur oorspronkelijk

1 2 3 4 5 6 7 8

TERTS

1/2 1 1

KLEINE TERTS en 1/2 - 1 - 1

toonladder van a-mineur harmonisch

1 2 3 4 5 6 7 8

TERTS

1/2 1 1/2 1/2

KLEINE TERTS en 1/2 - 1 1/2 - 1/2
"Oosters karakter"
door de 1 1/2-toon-stap

toonladder van a-mineur melodisch

1 2 3 4 5 6 7 8

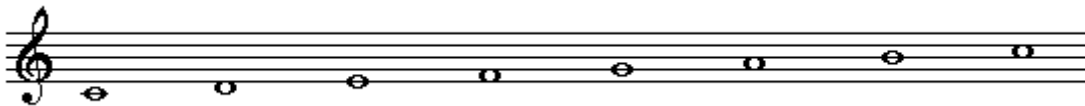
TERTS

1 1 1/2

KLEINE TERTS en 1 - 1 - 1/2
in dalende richting
als oorspronkelijk !

DE INTERVALLEN VAN DE MAJEUR- EN MINEURTOONLADDER

Het belangrijkste kenmerk van een grote tertstoonladder of majeuretoonladder, is de grote terts vanaf de grondtoon. Hieronder zie je de toonladder van C-majeur ofwel C-groot:

De volledige reeks van intervallen van deze toonladder zijn:
prime – grote secunde - grote terts - kwart - kwint - sext - septiem - oktaaf

Het belangrijkste kenmerk van een kleine tertstoonladder of mineurtoonladder, is de kleine terts vanaf de grondtoon. Hieronder zie je de toonladder van C-mineur ofwel C-klein:

De volledige reeks van intervallen van deze toonladder zijn:
prime – grote secunde - kleine terts - kwart - kwint – (kleine) sext – (kleine) septiem - oktaaf

Tenslotte zie je hier de parallelle mineurtoonladder van C-groot: A-mineur ofwel A-klein: C-groot en A-klein zijn elkaars parallellen omdat ze zijn opgebouwd uit dezelfde tonen. We kunnen ook zeggen dat ze van elkaar zijn afgeleid. Van twee parallelle toonladders ligt de mineurladder altijd een kleine terts onder de majeureladder:

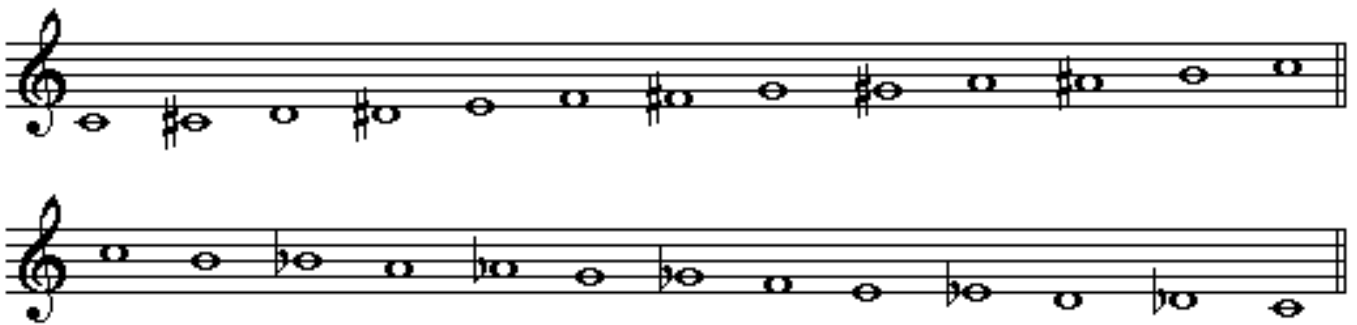
De volledige reeks van intervallen van deze toonladder zijn:
prime - secunde - kleine terts - kwart - kwint - sext - septiem - oktaaf

DE CHROMATISCHE TOONLADDER

Een toonladder die is opgebouwd uit halve tonen heet een

chromatische toonladder.

(De naam is afgeleid van het Griekse woord chroma, dat kleur betekent.)

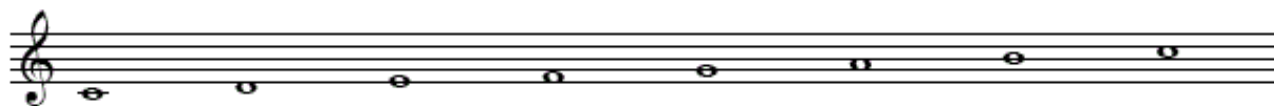
In het bovenstaande voorbeeld zie je een chromatische toonladder op de manier waarop hij meestal wordt genoteerd:

in stijgende richting met kruisen

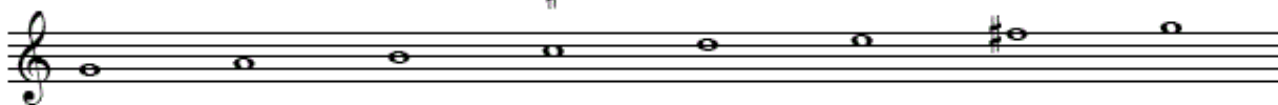
en in dalende richting met mollen.

TOONLADDERS OM UIT JE HOOFD TE LEREN

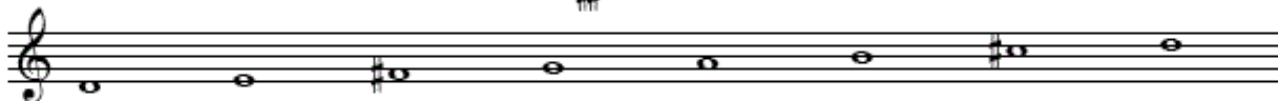
de toonladder van C zonder voortekens

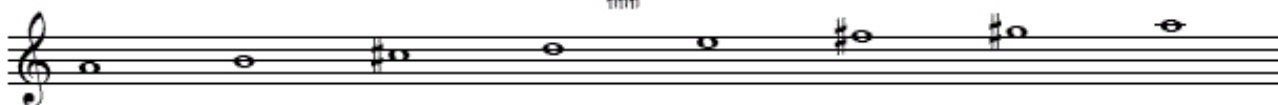
de toonladder van G met 1 kruis #

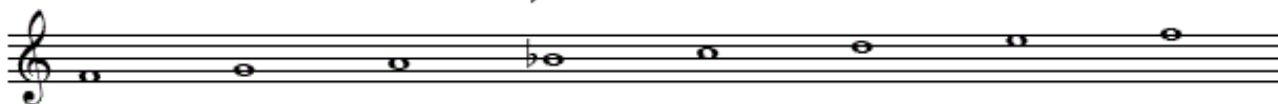
de toonladder van D met 2 kruisen ##

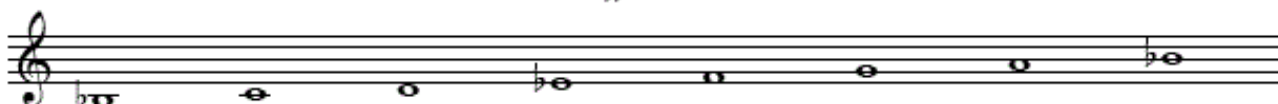
de toonladder van A met drie kruisen ###

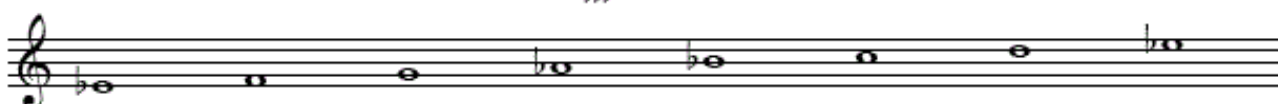
de toonladder van F met 1 mol b

de toonladder van BES met 2 mollen bb

de toonladder van ES met 3 mollen bbb

AFKORTINGEN

In een muziekstuk wordt er regelmatig gebruik gemaakt van afkortingen. Een bekend voorbeeld daarvan is het "Ottava-teken". Ottava betekent octaveren, een octaaf hoger spelen dus. De octavering geldt voor het gedeelte onder de stippellijn.

Door dit teken te gebruiken wordt voorkomen dat er heel veel hulplijnen moeten worden gebruikt. Soms wordt er geen stippellijn gebruikt, maar staat op de plaats waar de oktavering moet eindigen de aanduiding "loco".

Een ander voorbeeld van een afkorting is het teken hieronder. Het betekent dat in de maat met deze aanduiding hetzelfde moet worden gespeeld als in de voorgaande maat.

Wanneer er een cijfer boven een hele rust geplaatst wordt, wil dit zeggen dat er zoveel maten rust moeten worden gehouden. Het teken komt meestal voor in muziekstukken voor meerdere instrumenten.

HET BEPALEN VAN DE TOONSOORT

Bij het componeren van een muziekstuk wordt gebruik gemaakt van verschillende toonladders en hun bijbehorende akkoorden. Wanneer we in een muziekstuk bijvoorbeeld vaak de toonladder van G, of een deel daarvan tegenkomen, zal het muziekstuk ook vaak eindigen met een G of een G-akkoord. We kunnen dan zeggen dat de toonsoort van het muziekstuk G is.

Om vlot en goed de toonsoort van een muziekstuk te kunnen zien, kijken we altijd naar de slottoon van de melodie en zo mogelijk ook naar de grondtoon van het slotakkoord. Daarna bepalen we hoe de grote en kleine tertsen op die slotnoot of grondtoon heten. Door even een paar maten terug te lezen kunnen we snel zien of in het stukje een grote- of kleine tertsen voorkomt.

In voorbeeld 1 eindigt het stukje met een F. We kunnen nu zeggen dat het stukje in de toonsoort F staat. Wanneer we een paar maten terugkijken zien we telkens een A als tertsen; een grote tertsen dus. Het stukje staat dus in F-majeur, ofwel F grote tertsen of kortweg F-groot.

Het stukje in voorbeeld 2 eindigt met een G. De toonsoort is dus G. Wanneer we een paar maten terugkijken zien we telkens een B als tertsen; een grote tertsen dus. Het stukje staat dus in G-majeur, ofwel G grote tertsen of kortweg G-groot.

In voorbeeld 3 eindigt het stukje met een D. We kunnen nu zeggen dat het stukje in de toonsoort D staat. Wanneer we terugkijken zien we een F als tertsen; een kleine tertsen dus. Het stukje staat dus in D-mineur, ofwel D kleine tertsen of kortweg D-klein.

Voor het B-examen moet je de toonsoort van een stuk kunnen bepalen t/m 3 kruisen en mollen, voor C t/m 5 kruisen en mollen en voor D van alle toonsoorten. Het is hierbij handig om ook de volgorde van de toonladders met hun voortekens te kennen. Je kunt ze met behulp van de kwintencirkel leren onthouden.

OVERZICHT VREEMDE WOORDEN VOOR HET B-EXAMEN

De meeste aanduidingen in de klassieke muziek komen uit het Italiaans.
In de lichte muziek worden vaak Engelse benamingen gebruikt.

Nederlands:	Engels:	Italiaans:
Zeer Langzaam	Very Slow	Largo
Langzaam	Slow	Adagio
Matig	Moderately	Moderato
Snel	Fast	Allegro
Zeer Snel	Very Fast	Presto

Nederlands:	Italiaans:	Nederlands:	Italiaans:
vertragen	ritardando, ritenuto	toonsafstand	interval
weer in 't zelfde tempo	a tempo	einde	fine
versnellen	accelerando	vanaf 't begin	da capo
rustig, gaande	andante	teken	segno
levendig	vivace	eindstuk	coda
		zeer, veel	molto
sterk	forte	een beetje	poco
zacht	piano	oktaveren	ottava
matig sterk	mezzoforte	groot	majeur
matig zacht	mezzo piano	klein	mineur
zeer sterk	fortissimo	met halve tonen	chromatisch
zeer zacht	pianissimo		
geleidelijk sterker	crescendo	gebonden	legato
geleidelijk zachter	decrescendo, diminuendo	kort, niet gebonden	staccato